

משא נרחום

מתורתו של מורנו הרב הגאון רבי נחום שיינין שליט"א

לע"נ הרבנית הצדקנית טובה גיטל בת הרה"צ ר' הלל כהן זצ"ל, שמסרה נפשה על תורת בעלה יבלחט"א

דיני שתויי יין ופרועי ראש

במיתה בידי שמים, וא"כ כיון דמקיש פרועי ראש לשתויי יין דגם פרועי ראש במיתה בידי שמים, - נקיש נמי דפרועי ראש מחללי עבודה כמו דשתויי יין מחללי עבודה.
ובגמ' סנהדרין כב' ב' מסיק בקשיא.

ג. אך אמנם בסוגיין (בתענית שם) איתא גירסא דמתרץ הקושיא, לא, כי איתקש למיתה הוא דאיתוקש אבל לאחולי עבודה לא איתקוש. ע"כ. וטעם הדבר לומר דעל אף דאיתקוש לגבי האיסור עכ"ז לגבי חלול עבודה לא איתקוש לא איתברר לן בגמ'.

ואמנם מחמת קושיא זו ככל הנראה המהרש"א מחק תירוצן זה וגרס כמו בסנהדרין דהגמ' נשארה בקושיא.

ואמנם צ"ע להך גירסא מאי שנא באמת דלא אקשינן לכולא מילתא והא קיי"ל דאין היקש למחצה. וצ"ע.

* * *

ד. והנה הרמב"ם בהל' ביאת מקדש פ' א' הלכה ח' וז"ל: כהן שגדל שערו אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים, ואם נכנס ועבד חייב מיתה בידי שמים כשכור שעבד, שנאמר ויין לא ישתו כל כהן וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו מה שתויי יין במיתה אף מגודלי פרע במיתה, ובהלכה ט' שם כתב... ואין פרועי הראש מחללין עבודה, - אע"פ שהוא במיתה עבודתו כשרה... עכ"ל.

ולעומת זאת לגבי שתויי יין פסק הרמב"ם להדיא דמחללין עבודה.

וגם על הרמב"ם קשיא ממ"נ, אם למדנו בהיקש דין מיתה בידי שמים בפרועי ראש משתויי יין, למה לא נלמד באותו היקש עצמו דגם מחללין עבודה. וצ"ע.

ה. בגמ' בתענית שם להלן אמר ליה רבינא, לרב אשי", הא מקמיה דאתא יחזקאל מאן אמרה, ...אלא

יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד ולא תמותו חקת עולם לדרתיכם (פ' י' פסוק ט')

א. כידוע היו עשרים וארבע משמרות כהונה, שבועיים בשנה לכל משמר.

ובתענית יז' א' אמרינן דגזרו על כהנים שיודעים משמרתם שלא ישתו יין באותו שבוע של משמרתם אפילו בזמן הזה משום דבמהרה יבנה המקדש ויצטרכו לעבוד עבודה ולא יוכלו לעבוד, הואיל והם שתויי יין.

ואקשינן בגמ' שם דא"כ יהיו אסורין גם לגדל פרע דבמהרה יבנה ביהמ"ק ולא יוכלו לעבוד כשהם פרועי ראש. ותירץ, רב אשי" שתויי יין דמחללי עבודה גזרו בהו רבנן, פרועי ראש דלא מחללי עבודה לא גזרו בהו.

דהיינו שישנו חלוק במהות האיסור בין שתויי יין לפרועי ראש, דשתויי יין אין זה רק איסור בלבד דלכתחלה לא יעבדו, אלא אם עברו על האיסור ועבדו כשהם שתויי יין העבודה מתחללת ופסולה, ולכן גזרו רבנן שאפילו האידנא בזמן שאין ביהמ"ק קיים לא ישתו יין, משום דאם יבנה המקדש ויעבדו כשהם שתויי יין העבודה מחוללת ופסולה.

משא"כ פרועי ראש על אף האיסור, - עכ"ז בדיעבד אם עבדו כשהם פרועי ראש העבודה כשרה ולכן לא גזרו רבנן שבזמן הנה שאין מקדש אע"פ שיודע שזה זמן משמרתו, לא אסרו עליו לפרוע ראשו.

ב. ועל זה אקשינן בגמ' דהא כל מה דילפינן לאיסור פרועי ראש דלא כתיב בתורה שהרי בפרשתינו בתורה כתוב רק איסור על שתויי יין והאיסור הוא רק ממה שהוקשו ביחזקאל דכתיב בהאי קרא (יחזקאל פ' מד' פסוק כ'), „וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו“, וכתיב בתריה „ויין לא ישתו כל כהן“ בבואם אל החצר הפנימית, ומחמת היקש זה אמרינן דכשם ששתויי יין במיתה בידי שמים אף פרועי ראש

אמאי קשיא ליה לרבינא איך ילפינן מיחזקאל דהקשה איך אפשר למילף מקרא דדברי קבלה על מצות דאין הנביא רשאי לחדש, דהא לפי דברינן אין מקום לקושייתו של רבינא, דהא עסקינן במיתה בידי שמים וביד"ש הנביא רשאי לחדש ואין בזה כלל דאלה המצות וכן"ל.

ט. אמנם מרן שר התורה האו"ש דייק היטב, דקושיית רבינא היא בדוקא „לרב אשי", דהוא לשיטתו ס"ל בגמ' כתובות בתחילת אלו נערות דקלבד"מ פוטר לא רק בחייבי מיתות ביד"ש אלא גם בחייבי כריתות ומיתה ביד"ש, נמצא דאליבא דרב אשי הרי יש נפ"מ גם לדידן אם נימא דפרועי ראש חייבים מיתה ביד"ש, והוי נפ"מ לדידן ממש ואם בהיותו פרוע ראש הויק דאליבא דרב אשי אם חייב מיתה ביד"ש נפטר מהויק שעשה משום קלבד"מ, ואמטו להכי הקשה שפיר רבינא לרב אשי דהוא לשיטתו אפילו על החלק על הזה לא רק מחלי עבודה לא יכול ללמוד מנביא אלא גם על החלק הזה של המיתה ביד"ש גם אי אפשר למילף מנביא משום דע"י זה כאמור יש נפ"מ לדידן.

וא"כ אתי הכל על מכונו בשלום כאמור .

* * *

י. ומרן באבי עזרי הקשה על האו"ש דדברי נפלאו מלהבין מכמה טעמים:

א. עצם היסוד דנפ"מ על פרועי ראש הוא רק בדיני שמים אינו כן ומשום דנפ"מ כשהולך לעבוד עבודה לולא הלימוד מיחזקאל יכול לעבוד ג"כ כשהוא פרוע ראש ואתי ילפותא דיחזקאל ללמדנו עצם האיסור לעבוד כפרוע ראש, – האם דין זה הוא דין לשמים הרי כל המושג של איסור זה שאנו מצווין עליו הוא נלמד מיחזקאל וא"כ זהו בדיוק קושיית הגמ' עד דאתא יחזקאל מאן אמרינהו דאין נביא רשאי לחדש דבר, וגם יש חדשו בזה שחייב מלקות אם נכנס פרוע ראש מן המזבח ולפנים כמו שכתב הרמב"ם להדיא בהלכה טו'.

ב. גם עצם חדשו של האו"ש דמה שנוגע למיתה ביד"ש אינו בכלל דאין הנביא רשאי לחדש דבר, דעת מרן האבי עזרי זללה"ה דגם על זה שייך לא בשמים היא, ואם אין על כך קבלה איש מפי איש עד משה רבינו או באחת ממדות שהתורה נדרשת, וכל יסוד ההלכה היא רק על סמך נבואה לא בשמים היא דכך נתנה ונחתמה התורה בנתינתה ואין להוסיף עליה כלום.

* * *

גמרא גמיר לה ואתא יחזקאל ואסמכא אקרא ע"כ. העולה מדברי הגמרא בתענית ובסנהדרין בפשטות אליבא דרב אשי מזה שהגמ' הקשתה לרב אשי דהלכה זו דפרועי ראש חייבים מיתה בידי שמים דילפינן מהיקש משתויי יין אינו חידוש דין דיחזקאל הנביא, אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא, אבל אליבא דשאר האמוראים אפשר לומר דילפינן את עצם הדין לגבי פרועי ראש גם מאי דאסורין בעבודה וגם דלא מחללי עבודה מיחזקאל, דמשמע דהקושיא היא רק אליבא דרב אשי. נשאלת השאלה איך יתכן דאליבא דשאר האמוראים סמכינן את יסוד ההלכה דפרועי ראש במיתה בידי שמים מיחזקאל והרי קיי"ל „אלו המצות – מכאן שאין הנביא רשאי לחדש דבר", וא"כ איך ילפינן מיחזקאל להך ילפותא דכפי האמור בגמ' דבר זה מתורת משה לא למדנו וצ"ע.

(וכמו"כ עדיין לא אנהרינהו אמאי מקשינן רק למיתה בידי שמים ולא לכך דמחללי עבודה).

* * *

ו. ובאו"ש על הרמב"ם שם חידש חידוש גדול מאד, ולפי חידושו יתורץ כל הנ"ל.

דבאמת לדעתו מאי דקיי"ל לא בשמים היא ואין הנביא רשאי לחדש כל זה הוא רק בדברים הנוגעים לנו, אך במה שנוגע לעניני שמים ליתא להאי כללא דלא בשמים היא ואין הנביא רשאי לחדש.

ולפי חידושו זה יבואר היטב מאי דאליבא דשאר האמוראים אפשר למילף אף ע"י נביא דפרועי ראש חייבי מיתה ביד"ש שזה לא נכתב בתורה אלא איתקש רק ביחזקאל דילפינן לה משתויי יין דכתיב בתורה ואין בזה את החסרון של אלה המצוות דאין נביא רשאי לחדש דכל מה דשייך לשמים ליתא להאי כללא כנ"ל.

ברם לגבי חלול עבודה דזו שאלה הנוגעת לנו, בזה איתא לכלל דאין הנביא רשאי לחדש וזה אין אנו יכולים ללמוד מיחזקאל.

ז. ואמטו להכי ניחא היטב גם פסק הרמב"ם שפסק דפרועי ראש חייבים מיתה ביד"ש ועכ"ז אין מחללין עבודה משום דזה דבר הנוגע לנו ובוה קיי"ל אלו המצוות דאין הנביא רשאי לחדש.

ח. ויש להוסיף דבאמת דברי הגמ' נפלאים מאד דבגמ' אמרינן אמר ליה רבינא לרב אשי הא מקמיה דאתא יחזקאל מאן אמרה, ולכאורה לפי דברינן

למשה מסיני באיזה שיעור הוא ענוש. עכ"ל.
העולה מדברי רש"י בפשיטות הוא דאין נפ"מ על
איזה עונש, וכל עונש שהוא ואפילו כרת ומיתה בידי
שמים ג"כ נאמרה הך הלכתא דאלו המצוות דאין
הנביא רשאי לחדש.

יג. אך אמנם לגבי הרמב"ם יש מקום לכאורה לפרש
את דעתו בתרי גווני:

א. לשיטת האו"ש כאמור לעיל מכח הדיוק מדבריו
שכתבנו יפרש דעומק דברי הרמב"ם כך הוא, מה
דהכריחו לומר הן דעל כרת והן על מיתה בידי
שמים יש מלקות, וכן מה שהוצרך לומר דשיעורים
הויא הלכה למשה מסיני, משום דאילו על כרת
ומיתה בידי שמים אילו לא היה מלקות אפשר היה
ללמוד דישנם ענשים של כרת ומיתה בידי שמים גם
לפי דעת האחרים ביבמות פ' שם האומרים דבית
דינו של יעבץ תקנום משום דעל מה שנצרך רק
לשמים אין הכלל של „אלה המצוות" ודו"ק היטב.

כל זה יתבאר ליטת מרנא שר התורה האו"ש.
ב. אך לדעת מורי ורבי מרן האבי עזרי זללה"ה
יפורשו ויבוארו דברי הרמב"ם דמש"כ דשיעור כזית
עם כל השיעורים הלכה למשה מסיני הם לא בא
לומר דרק כיון שיש מלקות על חייבי כרת או מיתת
בי"ד צרכינן להגיע להלכה למשה מסיני, אלא על
כל עונש שהוא אם לא יתבאר להדיא בתורה או
באחת מגי' מדות שהתורה נדרשת בהם או מהללמ"ס
אין מענישין, ולא כדעת היש אומרים שם ביומא
שאפשר ללמוד מבית דינו של יעבץ.

וכל הדיוקים שדייקנו ברמב"ם אפשר דס"ל דאין
לדייק כל זאת, אלא שיטת הרמב"ם היא כפי העולה
בפשיטות מדברי רש"י שם. ודו"ק.

יא. ולאור דברים אלו נתעוררתי דלענ"ד יש מקום
לומר דיחלקו שני גדולי הדור שהבאנו כל אחד לפי
דרכו הוא בפירוש וביאור דברי הרמב"ם הל'
מאכלות אסורות פ' יד' הלכה א' וז"ל:

כל איסורי מאכלות שבתורה שיעורן בכזית בינוני
בין למלקות בין לכרת בין למיתה בידי שמים, וכבר
ביארנו שכל המחוייב כרת או מיתה בידי שמים על
מאכל לוקה.

ובהלכה ב' כתב ושיעור זה עם כל השיעורין הלכה
למשה מסיני הם, ... עכ"ל.

ודברי הרמב"ם צריכים עיון, דלכאורה מאי האי
דכאן כשעסקינן רק בענין השיעור של האיסורים
בלבד, איזה מקום יש לכתוב ולפרט דשעור כזית
הוא בין למלקות, בין לכרת, בין למיתה בידי שמים?
ועוד פליאה גדולה יותר אמאי צריך כאן הרמב"ם
לחזור ולומר וכבר בארנו שכל המחוייב כרת או
מיתה בידי שמים על מאכל לוקה.

וגדולה מזו צ"ע מה דוחקיה להרמב"ם לכתוב בהלכה
ב' דשיעור זה עם כל השיעורים הלכה למשה מסיני
הם??

יב. ובגמ' יומא פ' א' אמר רבי יוחנן שיעורים וענשין
הללמ"ס, ואקשינן ענשין מכתב כתיבי ותרצינן אלא
הכי קאמר שיעורין של ענשין הלכה למשה מסיני,
תניא נמי הכי שיעורין של ענשין הלכה למשה
מסיני, אחרים אומרים בית דינו של יעבץ תקנום,
ואקשינן בגמ' על אחרים דס"ל דבית דינו של יעבץ
תקנום והא כתיב „אלה המצוות", שאין נביא רשאי
לחדש דבר מעתה ותרצינן אלה שכחום וחזרו
וייסדום.

וברש"י שם ד"ה הכי גרסינן ענשין מכתב כתיבי
כתב: ...שיעורי ענשים שעל ידם הוא ענוש, הלכה